

Asia: VN/5904/2019

Luonnos Suomen arktisen politiikan strategiaksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

UArctic ry:n kommentit Suomen Arktisen politiikan strategiaan,

Aluksi lyhyesti perustelut sille, miksi UArctic ry antaa kommentit strategialuonnokseen omana organisaationaan, eikä vain jäsenorganisaatioidensa kautta:

UArctic on Arktisen neuvoston vuoden 1998 Iqaluit- deklaratiolla perustama yliopistoverkosto, joka vuonna 2019 organisoitui Suomen yhdistyslain mukaiseksi rekisteröidyksi yhdistykseksi, UArctic ry. Yhdistyksellä on tällä hetkellä 212 organisaatiojäsentä ja pysyvä kansainvälinen sihteeristö Rovaniemellä Lapin yliopistossa. UArcticin toiminta käynnistettiin 20 vuotta sitten vuonna 2001 Suomen Arktisen neuvoston puheenjohtajakauden ensimmäisen SAO- kokouksen yhteydessä pidetyssä Launch- tilaisuudessa Rovaniemellä. UArctic voidaan nähdä selkeänä jatkumona myös Arktisen neuvoston perustamiseen johtaneelle Rovaniemi prosessille. Suomi johti UArctic- aloitteen suunnitteluprosessia Arktisen neuvoston pyynnöstä ja Suomella on aina ollut selkeä johtava rooli UArcticin kautta pohjoisten yliopistojen tutkimus- ja koulutusyhteistyössä. UArctic ry toivoo, että Suomen rooli UArctic ry:ssä myös tunnustetaan Suomen arktisen politiikan strategiassa: suuri osa Suomen yliopistoista osallistuu UArctic- yhteistyöhön (yliopistoista jäseniä ovat Helsingin, Turun, Tampereen, Itä-Suomen, Oulun ja Lapin yliopistot; ammattikorkeakouluja on useampia). Yllä olevan vuoksi UArctic ry haluaa antaa oman lausuntonsa, vaikka jäsenyliopistot luonnollisesti antavat omat lausuntonsa. Alla lainaus Iqualuit- deklaratiosta; Suomen puolesta sen allekirjoitti silloinen ulkoministeri Pekka Haavisto. We, the Ministers of the Arctic Council:

Seuraavassa konkreettisia kommentteja strategialuonnokseen:

Strategiassa kokonaisuutena heijastuu valmisteluprosessi: eri painopistealueet on esitetty erikseen ja ”siiloina” kun kuitenkin eri painopistealueet ja niihin vaikuttavat asiat liittyvät vankasti yhteen. Tämä lienee helppo korjata hiomalla eri alueita kiinteämmäksi kokonaisuudeksi lausuntokierroksen jälkeen.

Toinen läpileikkaava ongelma on arktisen alueen määrittelyn puute. Hieman hämmentävästi Suomi määrittellään kokonaisuudessaan arktiseksi maaksi, mutta usein painopiste on Suomen pohjoisimmilla alueilla tai harvaanasutuilla alueilla. Tämä kaipaisi tarkempaa määrittelyä, että kulloinkin olisi selkeämpää, mihin alueeseen viitataan.

Strategia ottaa hienosti yhdeksi painopistealueekseen: Asukkaat, hyvinvoinnin edistäminen ja alkuperäiskansojen oikeudet. Ja koska strategia linjaa Suomen toimet kansallisesti ja Suomessa alkuperäiskansoja edustavat Saamelaiset ja olisi tarkempaa ja selkeämpää puhua koko dokumentissa alkuperäiskansojen sijaan tarkemmin Saamelaisten oikeuksista ja Saamelaisista. Kansainvälisesti Suomen Arktisen politiikan strategiassa on tietenkin tärkeää puhua kaikkien Arktisen alkuperäiskansojen oikeuksista.

sivulla 3 olevassa kappaleessa kerrotaan Suomen erityisestä Arktisesta alueesta ja etenkin Lapin maakunnan erityisestä merkityksestä. Tässä voisi tuoda esille myös Saamelaisen kulttuurin ja elinkeinot, mikä asettaa Suomelle erityisen aseman maailmanlaajuisesti:

”Strategian mukaan koko Suomi on arktinen maa. Suomen arktiset intressit ja arktinen osaaminen koskettavat koko maata ja toisaalta koko Suomen arktisuus tukee ja vahvistaa Suomen kansainvälistä arktista maakuvaa kansainvälisissä yhteyksissä. Arktisesta alueesta on olemassa useita kansainvälisesti käytettyjä määritelmiä käyttötarkoituksesta riippuen. Lapin maakunnalla on erityinen merkitys, kun puhutaan Suomen arktisesta alueesta maantieteellisesti. Arktiseen ja etenkin Barentsin euroarktisen neuvoston alueelliseen yhteistyöhön osallistuvat Suomesta Lapin ohella PohjoisPohjanmaan, Kainuun ja Pohjois-Karjalan maakunnat.”

Johdanto

sivu 5:

”Suomi on arktinen maa ja yksi Arktisen neuvoston kahdeksasta pysyvästä jäsenestä”. ja jatkaen: ”Suomen asema myös Saamelaisten kotiseutualueena ja saamelaisten asema yhtenä kuudesta pysyvän jäsenen ryhmästä Arktisessa neuvostossa asettaa Suomelle erityisen tehtävän ja aseman, joka otetaan tässä strategiassa huomioon.”

”Suomen asemaa ja vetovoimaa kansainvälisenä arktisena huippuosaajana vahvistetaan panostamalla koulutukseen ja tutkimukseen. Arktisen tutkimuksen tuottamaa tietoa ja osaamista hyödynnetään laaja-alaisesti. Tutkimustieto luo pohjaa laadukkaille ja oikea-aikaisille päätöksille eri sektoreilla ja aloilla ja edistää arktisen alueen väestön hyvää elämää.”

Ylläoleva edellyttää myös sitä, että Suomi tunnistaa yliopistoissa ja tutkimuslaitoksissa tehtävän arktisen huippututkimuksen ja koulutuksen kattavasti.

1. Tilannekuva

Sivu 6. alla olevassa kappaleessa mainitaan yliopistokoulutus hyvin ylimalkaisesti. Tässä pitäisi tuoda enemmän esille alueen oman osaamisen, koulutuksen kaikilla tasoilla, tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan tukemisen ja tärkeyden. Vain siten tuetaan ja taataan alueen sisältä osaamista ja tutkimustoimintaa kohdennetaan kriittisille alueille ja aiheisiin. Se vaatii riittävää resurssointia ja yhteistyön lisäämistä eri koulutustahojen ja yhteisöjen kanssa, siten myös pystytään ottamaan saamelaiden tarpeet huomioon, myös heidän tulevaisuutensa. Tässäkin kappaleessa jää vähän hämäräksi, mistä alueesta on kysymys—koko Suomesta vai Suomen pohjoisesta vai mahdollisesti koko Arktisesta alueesta; termin ”alueen alkuperäiskansat” viittaisi jälkimmäiseen:

”Suomi haluaa arktisena maana korostaa alueen asukkaiden näkökulmaa: asukkaat tarvitsevat mahdollisuudet osallisuuteen päätöksenteossa sekä oman hyvinvointinsa ylläpitämiseen ja edelleen kehittämiseen. Tämän turvaaminen on keskeinen edellytys taloudelliselle hyvinvoinnille ja kestäväälle kasvulle. Suomen arktisessa politiikassa arktinen alue ei ole etäinen syrjäseutu. On tärkeää huomioida koko alueen väestön yhdenvertaiset oikeudet ja mahdollisuudet sekä elinolosuhteiden ja osallistumisen turvaaminen. Alueen alkuperäiskansoille tulee turvata mahdollisuudet oman kulttuurinsa ja perinteidensä ylläpitämiseen muuttuvissa olosuhteissa ja riittävästi tukea sopeutumisessa muutoksiin.”

sivu 8.

Harvaan asutuilla seuduilla yhtenä ongelmana on myös terveyspalveluiden ja koulutuksen huono saanti – mikä on osa henkilökohtaista turvallisuutta:

”On tärkeää, että myös harvaanasutulla arktisella alueella on väestölle saatavilla tarvittavat viranomaispalvelut, terveyspalvelut ja koulutus ja että he kokevat olevansa turvassa.”

Viranomaispalveluiden, terveyspalveluiden ja koulutuksen saavutettavuuteen liittyy hyvin vahvasti myös digitalisaatio ja kieli: harvaanasutun arktisen alueen väestön tasa-arvo toteutuu vain, mikäli harvaanasutuilla alueilla on hyvät verkkoyhteydet ja varsinkin varhaiskasvatuksen opetus on saavutettavissa omalla äidinkielellä.

3. Suomi ja kansainvälisen arktisen yhteistyön rakenteet

Sivu 9. Ehdotus lisäykseen:

”Arktisen yhteistyön keskiössä on Arktinen neuvosto, sen kahdeksan arktista jäsenmaata ja kuusi alkuperäiskansoja edustavaa pysyvää jäsentä. Suomi tukee arktista koulutusta ja tutkimusta osallistumalla ja johtamalla Arktisen neuvoston aloitteesta perustetun Arktisen yliopiston, UArctic:n toimintaan.”

Tähän sopisi maininta UArctic ry:stä, jolla on Suomen ainut pysyvä arktinen sihteeristö ja kattava yhteistyöverkosto arktisessa tutkimuksessa ja koulutuksessa kautta Suomen.

Kansainvälinen yhteistyö tutkimuksen ja koulutuksen osalta esimerkiksi International Arctic Science Committee:ssa puuttuu kokonaan tästä kappaleesta vaikka kuitenkin se on tärkeä osa arktisen yhteistyön rakenteissa, jäsenenä on IASC:ssa esim Suomi, ei yksittäinen tutkija. Tutkimusrahoitus on tarpeen kaikilla aloilla, ei vain politiikan tutkimuksessa. Tiedepolitiikka ja tieteellinen tutkimus ovat

iso osa kansanvälistä arktista yhteistyötä - tämä tulisi näkyä tässä yhteenvedon omaisessa kappaleessa.

PAINOPISTEALUE 1: Ilmastonmuutos, hillintä ja sopeutuminen

Sivu 12.

”Arktisen alueen lämpeneminen lyhentää etenkin lumi- ja jääkautta ja tekee talviolosuhteista entistä vaikeammin ennakoitavia. Tämä vaikuttaa jo nyt poronhoidon edellytyksiin ja siten Saamelaisten elinkeinon ja kulttuurin olemassaoloon.” Poronhoito on osa Saamelaista kulttuuria, Suomi ainoana pohjoismaana, joka tosin hyväksyy ei-saamelaisten poronhoidon. Mutta sittenkin, poronhoidon loppuminen on saamelaisen kulttuurin kuoleminen.

Strategiset toimenpiteet

s 13 alk

-lisätään toimenpiteeksi Arktisen koulutuksen ja tutkimuksen alueellisen toiminnan tukeminen kansallisesti ja kansainvälisesti esim Arktisen yliopiston verkostoissa.

PAINOPISTEALUE 2.1: Asukkaat, hyvinvoinnin edistäminen

Tilannekuva Arktisen strategian 2021 laatimishetkellä

Tavoitetila Arktisen strategian 2021 toteuttamisen aikana

Tilannekuva aloittaa kuvaamalla erityisesti Suomen tilannetta, jonka jälkeen kerronta muuttuu Arktisen alueen tilannekuvaksi – tarkoittaako se siis koko Arktista aluetta vaiko Suomea? (ks esimerkki alla) Jos puhutaan vain Suomesta, täytyy se kirjoittaa auki oikein. Sama epäselvyys jatkuu seuraavassa kappaleessa tavoitetilasta.

s 15-17

” Mielenterveysongelmat ja itsemurhat ovat merkittävä kansanterveysongelma etenkin arktisen alueen alkuperäiskansojen keskuudessa. Nopeat yhteiskunnalliset muutokset arktisella alueella ovat voineet aiheuttaa suuria haasteita niin yksilöille kuin yhteisöille, jotka ovat joutuneet kerta toisensa jälkeen sopeutumaan uuteen todellisuuteen.

Alkuperäiskansat kokevat myös edelleen syrjintää ja heidän mahdollisuutensa saada yhteiskunnan palveluita omalla kielellään ovat vajavaisia. Lisäksi haasteita aiheutuu muun muassa perinteisen ja modernin kulttuurin yhteentörmäyksistä etenkin nuorten keskuudessa.”

Kuvaavatko nämä tilanteet Suomea ja siten Saamelaisia vai koskeeko tämä koko Arktista aluetta? Miten linjataan Suomea koskevat Arktisen politiikan strategiat ja koko Arktisen alueen politiikkaa koskevat strategiat? Nyt paikoitellen epäselvää.

Strategiset toimenpiteet

s17 alk

mm:

- Sovelletaan hyvinvointitalouden lähestymistapaa arktisen alueen asukkaiden hyvinvoinnin edistämiseksi.
- Vahvistetaan arktisen alueen peruspalveluita ja kansanterveystoimia sekä poikkisektoraalista yhteistyötä.

Viitataan em. Suomeen vaiko koko arktiseen alueeseen? Jos Suomeen niin mikä on Suomen Arktinen alue? Eikö se olekaan strategian linjauksen mukaan koko maa?

PAINOPISTEALUE 3.1: Osaaminen, elinkeinot

s 24

Strategiset toimenpiteet

- Tuetaan Arktisen alueen talouden kestävästä kasvusta ja edellytyksiä korkean arvonlisän työpaikkoihin.

sama kysymys kuin yllä

PAINOPISTEALUE 3.2: Osaaminen, huippuluokan tutkimus

s 26

”Kokonaiskuvaa Suomen arktisesta ja arktisuuteen liittyvästä tutkimuksesta on parannettu. Koordinaatiota ja tiedonvaihtoa lisäämällä eri toimijoilla on jaettu reaaliaikainen näkemys ohjelmallisista tutkimustoimista ja projektikannasta. Ideaalisesti on kansallinen ohjelma, joka edistää koordinaatiota ja viestinnällistä näkyvyyttä”

Miten? Ja missä on se tieto? Kuka sitä ylläpitää?

Strategiset toimenpiteet

-lisätään maininta: Arktisen yliopiston toiminnan edellytysten tukemisesta ja kannustetaan suomalaisia yliopistoja ja ammattikorkeakouluja verkostoitumaan ja siten laajentamaan yhteistyötään kansanvälisesti Arktisen alueen hyväksi.

-lisätään Saamelaisien ja alkuperäiskansojen perinnetiedon tärkeys tutkimuksessa ja koulutuksessa, co-production of knowledge ja co-design – mitä sitten ovatkaan suomeksi.

Snellman Outi
UArctic ry